Ч. 76 Четвер 9 (21) цьвітня 1898. Рік VIII

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і **Адміністрация**: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жадане і за зложенем оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Передплата у Львові в агенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Старостах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.
З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·75
Поодиноке число 3 кр.

Вісти політичні.

(Ситуация парляментарна. — Кандидатура міністра фінансів дра Кайцля а Молодочехи. — Перед іспаньско-американьскою війною.)

Нині збирає ся Рада державна на перше засїданє по сьвятах, а на порядку дневнім мають бути, як вже звістно, головно проєкти законів дотикаючих угоди з Угорщиною, австро-угорского банку і реґуляциї валюти. Вчера відбула ся нарада мінїстрів під проводом ґр. Туна. Ситуация парляментарна ще доси не вияснила ся і все ще — як кажуть — має бути дуже непевна, так, що дехто пророкує навіть розвязанє парляменту, однакож не зараз, але аж по сесиї спільних Делеґаций. Кажуть длятого, що сесия Ради державної буде сим разом коротка і не потягне ся довше, як до 8 мая, почім зберуть ся в Будапештї спільні Делеґациї. Однакож в розвязанє парляменту мало хто вірить і кажуть, що правительство буде старати ся зробити парлямент здібним до роботи та позискати собі єго довірє а в червни відбуде ся ще коротка додаткова сесия парляментарна. В осени будуть радити сойми а відтак знов Рада державна і так мине ювилейний рік і аж на другий рік коли би вже конче показала ся потреба того, наступило би розвязанє парляменту.

Молодоческий комітет екзекутивний припоручив виборцям кандидатуру мінїстра дра Кайцля, а при сїй нагоді заявляє, що се припорученє не єсть анї ознакою того, що Молодочехи клонять ся до централїстичної системи, анї виразом довіря для правительства, бо молодоческа партия сподїває ся, що др. Кайцль на случай потреби зробив би так, як того вимагає добро народу.

Межи сенатом Сполучених Держав а палатою репрезентантів прийшло до конфлїкту з причини звістних вже резолюций в справі кубайскій. Сенат ухвалив резолюцию своєї комісиї для справ заграничних з тим додатком, що Кубу треба признати за независиму републику. Палата репрезентантів ухвалила таку саму резолюцию, 179 голосами против 155 але з тою поправкою, що відкинула ухвалу сенату о признаню независимости Куби. Ся ухвала стала ся причиною що ухвалену резолюцию треба було назад відослати до сенату. Отже вислано єї зараз, але сенат не приймив поправки палати репрезентантів. Коли о тім повідомлено палату репрезентантів, поставив пос. Діґлї внесенє, щоби палата обстала при своїй резолюциї і зажадала конференциї з сенатом. Сенат згодив ся на то, конференция зібрала ся, але на нїй не прийшло до нїякої згідної ухвали. Крім того сенат відкинув 40 голосами против 39 предложенє, щоби вибрати инших делеґатів до нової конференциї. Онгди радила спільна конференция знову і остаточно ухвалила вчера о 1 год. в ночи резолюцию сенату з пропущенєм уступу о независимости Куби. Сенат приняв відтак 42 голосами против 35 справозданє комісиї о ухвалї спільної конференциї обох палат а рівночасно палата репрезентантів ухвалила то само справозданє 310 голосами против 6. На тім закінчено конфлїкт межи обома палатами, але хоч відкинено в резолюциї уступ о независимости Куби, то все таки сказано в них, що нарід на Кубі має бути вільний.

Резолюциї, ухвалені обома палатами, передано ще вчера президентови Мек Кінлїєви, а скоро він їх підпише, они стануть правосильні. Опісля має бути уложене ультімат, м, призначене для Іспанії, і оба ті документи будуть передані іспаньскому правительству, а Мек Кінлї має визначити речинець двох або трох днів на відповідь Іспанії на то ультіматум. По відповіди мають зараз розпочати ся кроки воєнні.

Зачувати, що іспаньский посол зараз по підписаню резолюций президентом має виїхати з Вашінґтону. Рухи войск в Сполучених державах вже розпочали ся. Зачувати, що правительство Сполучених держав постановило виставити армію в силї 200.000 людий, але мінїстерство поки що покликало лиш 80.000. Проводирі народної орґанізациї обовязують ся виставити в потребі армію в силї 400.000 людий.

Новинки.

Львів дня 20-го цьвітня 1898.

— **Іменованя.** П. Мінїстер судівництва іменував повітовими судиями судових ад'юнктів: Теоф. Васяновича в Городку для Немирова, Алекс. Кмицикевича в Николаєві для Обертина і Фел. Маєвского в Жовкви для Печеніжина. — П. Мінїстер скарбу іменував начальника монетарні в Кракові Леон. Лєшного старшим начальником монетарні.

1)

Антиллї і Багама.

I.

Як було з ранку, так буде й до останку або перші початки панованя Іспанців в Західній Індиї. — Теперішні відносини на Кубі. — Кримінал в Гаванні.

Як-раз в маю сего року минає 400 лїт, коли Христофор Колюмб вибрав ся третий раз в дорогу з Іспанії до т. зв. Західної Індиї, щоби там остаточно скріпити панованє Іспанців і як-раз ще по 400 лїтах по тих заходах Колюмба має рішати ся, чи Іспанія удержить ся при тім пановаию, до котрого він поклав першу основу. Як було з ранку, так буде й до останку — можна сьміло сказати о тій історичній події, яка розграває ся в наших очах в Західній Індиї; борбою на житє і смерть розпочало ся там панованє Іспанців і такою самою борбою має оно мабуть і закінчити ся. Як колись за часів Колюмба так і нині вся Европа з напруженою увагою споглядає на то, що лагодить ся в Західній Індиї та не без обави і надії вижидає кінця борби двох сьвітів, старого і нового, яка веде ся вже чотириста лїт і принесла з собою хоч богато й доброго, але й не мало злого. І теперішна борба готова позістати не без далеко сягаючих наслїдків для обох тих сьвітів. Серед таких обставин не від річи буде пригадати дещо з історії тих сторін, із-за котрих заводить ся тепер борба, та розповісти, який єсть їх теперішний стан; знайде ся в тім богато дечого поучаючого, що придасть ся і тим, котрі призначені бути лиш нїмими сьвідками історичних подій на американьскім середнім мори.

Як звістно, Колюмб гадав, що пливучи заєдно на захід, обпливе землю доокола і сею новою дорогою дістане ся до т. зв. Всхідної Індиї в Азиї, а крім того мав надію, що відкриє ще якісь нові землї. Шукаючи дороги до Всхідної Індиї, відкрив він Америку а безпосередно громади островів межи північною і полудневою Америкою, знані нинї головно під назвами островів Багама і Антиллї, котрі разом названо Західною Індиєю, для відріжненя від всхідної в Азиї. Дня 28 жовтня 1492 р., відкрив він також і перлу Антиллїв, остров Кубу, котрий як-раз в теперішних часах єсть предметом спору межи Іспанією а Сполученими Державами північної Америки. Годі нам тут розповідати подрібно про всї подорожі Колюмба і єго дїла; згадаємо лиш про то, що хоч в далекій, але все-таки в причиновій стоїть звязи з теперішними подіями.

Колюмб був безперечно великим чоловіком. Єго бистрота погляду і випливаючі з того єго змаганя наукові зробили з него ґеніяльного чоловіка, а єго твердий і непохитний характер та єго відвага зберегли єму повне признанє на вічні часи. Але й він був, як многі ґеніяльні люди перед ним і по нїм, чоловіком, що під деякими иншими взглядами не міг двигнути ся понад уровень своїх ровесників анї вибути ся зпід впливу духа своїх часів. Жажда богатств, золота і диямантів перла під ту пору деякі народи а між тими й Іспанців спільнїйше може як коли небудь шукати способів, щоби єї заспокоїти, а з тим фактом мусїв вже Колюмб по своїй першій подорожи числити ся, при чім не могли очевидно позістати без впливу на него і єго особисті взгляди. Коли він перший раз вибирав ся в дорогу, зробила з ним іспаньска королева Ізабеля дня 17 цьвітня 1492 р. формальну угоду, оперту на слїдуючих постановах: 1) Скоро він відкриє якісь острови або більшу суху землю, то він і єго наслїдники одержать достоїньство адмірала з привилеями великого адмірала кастельского; — 2) він стане віцекоролем всїх країв і островів та буде мати право предкладати королеви трох людий до іменованя одного з них на яку небудь посаду; — 3) у всїх правних спорах, які би настали з руху торговельного в нововідкритих краях, він буде найвисшим судиєю; — 4) від всїх товарів і плодів в краях, стоячих під єго властию, буде діставати десятину; — 5) на удержанє кораблїв, призначених до руху торговельного з ново відкритими краями, мусить давати осьму часть всїх коштів, але за то припаде єму й рівна пайка з цїлого зиску.

Колюмб, відкривши нові острови, мусїв очевидно числити ся не лиш з повисшою угодою, але й з тим духом, який настав був в матернім краю. З вістий, які він по другій своїй подорожи посилав до краю, видко аж надто ясно, що у тисячів Іспанців, які лагодили ся в дорогу до нового краю були на думці лиш рабунок і насильство, здобуванє нових земель

— **Перенесеня.** П. Міністер судівництва переніс судиїв повітових: Андр. Вічковского з Обертина до Підбужа, Володисл. Голяховского з Печеніжина до Гвіздця і Йос. Грабиньского з Немирова до Винник. — Дирекция почт і телеграфів перенесла контрольора почтового Оск. Резіха з Ярослава до Кракова. — П. Намістник переніс концепіста Намістництва Ад. Мірского з Мостиск до Жидачева.

— **Є. Е. п. Намістник** гр. Лев Пініньский приймав в неділю о 11-ій годині перед полуднем Репрезентацию міста Львова, яка явила ся під проводом бурмістра дра Малаховского.

— **Доповняючий вибір** одного члена ради повітової в Камінці струмиловій з ґрупи громад сільских розписала Президия ц. к. Намістництва на день 31-го мая с. р.

— **Воскресна утреня** відбула ся в суботу вечером в архикатедральній церкви сьв. Юра у Львові зі звичайним торжеством. В торжественнім обході довкола церкви взяли участь Є. Е. п. Намістник гр. Лев Пініньский та представителі властий і урядів. В часї обходу давав відділ піхоти приписані сальви. На площи перед церквою зібрало ся помимо дійімаючої студени дуже богато народу.

— **Почетне горожаньство** надала рада міста Галича повітовому секретареви п. Ів. Голоцї, що повнив довший час в тім місті обовязки правительственного комісаря і зробив богато доброго для громади.

— **Віцепрезидентови кр. Дирекциї скарбу** п. Коритовскому стала ся пригода. Коли в своїй мастности в Ґроховисках в Познаньщинї їхав верхом, кінь під ним сполошив ся, перевернув ся і привалив его собою, а при тім так копнув в лице, що розбив єму горішну вилицю. П. Коритовскому не грозить вже нїяка небезпечність, він вже ходить і рана гоїть ся добре, так, що слїду не буде.

— **Народна Торговля** розпочинає по сьвятах будову власного дому в Тернополи на одній части реальности закупленої тамтого року. Буде то двоповерхова камениця на найлїпшім місци при першорядній улици 3-го мая. Будова буде величава о дуже гарній, рускими мотивами украшеній фасаді, котрої русинок виставлений в канцелариї центральної Дирекциї. Тернопільскі Русини тїшать ся не лиш величавостию будинку, котрий буде правдивою окрасою міста, але й тим, що імовірно знайдуть в нїм приміщенє для своєї „Рускої Бесїди". — Окрім того робить „Народна Торговля" на основі рішеня свого Совіта управляючого заходи, аби по-за лїнією акцизовою при зелїзничім дворци поблизько Львова набути ґрунт і побудувати на нїм центральний магазин, з котрого можна би було розсилати товари по дешевших цїнах (без акцизи) крамницям і поодиноким людям на більші замовленя. До кроку того змушує конечна потреба. В послїднім именно роцї розвинув ся в цїлім краю дуже сильний рух крамничний, котрий і дальше удержуєсь. Правильне заосмотрюванє так численних давних і нових крамниць вимагає вагонового спроваджуваня товарів, а вслїд за тим і значного розширеня магазину, котре в середині міста не дасть ся перевести.

— **Огонь.** Дня 15-го с. м. о годинї пів до шестої згоріло в Вульцї Малковій під Перемишлем шість селяньских господарств з цїлим добутком. Погорільцї ледво уйшли з житем. Нещасним грозить голодова смерть, єсли не знайдуть ся милосерні серця, що поспішать з як найскоршою помочию.

— **Неудалі виправи злодійські.** П. Ярослав Ломницкий, асистент полїтехніки у Львові, повернувши в пятницю вечером до свого мешканя під ч. 21 при ул. Коперника застав подвійні двері поотвирані витрихами, а в комнаті знаного злодія Володислава Макаревича, що забирав ся до опорожненя того мешканя. П. Ломницкий прикопив свого гостя і віддав его в руки полїциї. — Рівночасно зголосив ся на полїцийній інспекциї Григорий Мальский, сторож дому при ул. Калічій ч. 8 і зізнав, що в Макаревичу пізнав того злодія, котрий попередного дня прибув до него в намірі крадежи, а заставши его дома, спитав о якогось Пендюха, вийшов і удав ся до мешканя скарбового урядника п Жигм. Ґломбиньского в тій самій каменици, отворив витрихом двері і війшов до середини. Однако і в тій виправі переслїдувало его якесь нещастє, бо замість порожної комнати застав сплячого на лїжку урядника, котрий пробудив ся як раз, коли Макаревич увійшов. Очевидно, що Макаревич не ждав на наслїдки своїх відвідин, лиш чим скорше дав ногам знати і утїк на улицю.

— **Віна** з фундациї бл. н. Максиміліяна Францишка Сїнявских, призначеної для бідних і морально ведучих ся дочок міщан всїх галицких міст і місточок з виїмком Львова і Кракова, припали в публичній лїцитациї паннам: Мариї Калуській з Чорткова, Іванні Корничівній з Стоянова і Аннї Цимбальській з Сокаля, кождій по 286 зр. Ті віна будуть зложені в судовім депозиті аж доки дотичні властительки їх не віддадуть ся, або не дійдуть до повнолїтности.

Господарство, промисл, торговля, гіґієна і вихованє.

Добрі ради.

Читайте все! Не кажіть, що се або то Вам не подобає ся, що се або то для Вас не придатнє, або що то Вас нїчого не обходить, бо не одно, що не подобає ся, може бути дуже важне, не одно, що здає ся непридатним, може як-раз колись придати ся, а чоловіка, котрий хоче називати ся всесторонно образованим, повинно все обходити. Отже читайте все, не лиш самі новинки та повісти і оповіданя, але й описи подорожий, всїлякі статиї наукові, вісти полїтичні і взагалї все, але при тім думайте і виробляйте собі свій власний суд о всїм, о скілько то лиш можна, а що потреба, то й запамятуйте собі добре.

Господарі, приглядайтесь всему добре і уважно, а будете тогди знати, що якої вимагає роботи, якого плеканя і хованя та які мають бути ваші знаряди господарскі і яких способів треба Вам брати ся в господарцї.

— Яка повинна бути добра борона. Побіч плуга єсть борона найважнїйшим знарядом господарским. Она служить до розбиваня і роздроблюваня груди на поли, до присипуваня насїня, або штучного навозу землею, до нищеня бурянів і витяганя з землї всїлякої хопти, а для того кождий господар

та проста жажда золота. Він жадав, щоби єму з материного краю присилано коні, рогату худобу, вівці та всїляку поживу, а тим, котрих по то посилав, давав на приману для других не лиш кусні золота, які виміняв на відкритих островах, але й людий взятих силоміць в неволю. При тім доказував він, що було би зовсім справедливо, як би Ішпанцї брали в неволю жителів островів, особливо дуже диких і ворохобних Караібів, та за кару за їх нелюдяні звичаї уживали їх до роботи в своїх кольонїях. Ба, він казав, що правительство не потребує висилати єму того всего, чого єму потреба і чого він жадає, на власний рахунок; нехай лиш заохоче купців, щоби они то все приносили з собою, та осїдали на Кубі, а за всї ті річи будуть могли міняти невільників, яких ловить заложена ним на острові Гаїті або Гіспанїоля ішпаньска кольонїя, котру він назвав Ізабеля; тоті люди — казав він — придадуть ся на невільників може лїпше, як африканьскі. А що він все ще не міг посилати до Ішпанії тілько золота та всего добра, як там сподївали ся, то потїшав ішпаньске правительство тим, що колись буде можна наложити великі податки на привожені з островів товари.

Перші кольоністи, що виїхали були з Ішпанії до Західної Індиї, не мали й на думцї обраблїти землю; они вибирали ся туди на рабунок за золотом і сподївали ся, що знайдуть там цїлі гори золота і дияментів, а тимчасом дуже розчарували ся. Колюмб не міг дати собі з ними ради, настали колотнеча і розпори а в Ішпанії невдоволенє, і Колюмб мусїв в 1496 р. вертати назад до краю. Коли він опісля в 1498 р. третий раз вибирав ся до Західної Індиї, не мав вже нїхто охоти їхати з ним на нові кольонїї, а правительство дало єму тогди на кольоністів самих убийників та розбишаків, увільняючи від кари смерти тих, що були на ню засуджені, під услівєм, що они станути кольоністами на відкритих островах. Вже то мусїло мати злі наслїдки, але ще гірші вийшли з того, як Колюмб поробив з них властителїв ґрунтів і хліборобів. Він найнеспокійнїйшим і найзухвалїйшим дав найбільше землї на власність а до оброблюваня єї позволив їм брати собі тілько місцевих людий, кількох хто собі вильосує. Вильосовані люди, місцеві люди, Індияни, стали ся тим способом невільниками кольоністів і мусїли через вісїм місяців на рік робити їм панщину. Сей спосіб рабованя чужої землї і заведеня панщини, що називано по ішпаньски: repartimientos (надїли), став ся опісля причиною страшенної лютости, так, що коли королева Ізабеля наконець о тім довідала ся, дуже на то обурила ся, і цїлий той спосіб надїлюваня кольоністів землями і невільниками наказала скасувати. Але ледви що Ізабеля померла (в 1504 р.), як давні надїли віджили знову.

Сум і страшне пригнобленє взяло ся бідних Індиян на островах Західної Індиї під панованєм Ішпанців. Они доси не знали, що то тяжка праця без відпочинку та ще й не для себе але для якихсь зайдів з далекого сьвіта. Доси були они собі свобідними людьми а тепер стали невільниками, рабами якихсь чужинців, що забравши їм їх землю і все майно ще й страшно збиткували ся над ними; їх взяла ся була така розпука, що не давала їм вже й жити. Богато з них не могло видержати тяжкої роботи в неволї через вісїм місяців в роцї і гинуло перед часом. Коли-ж знайшли ся сьміливійші між ними і відважили ся ставити опір своїм гнобителям, то сї уважали то за загальний бунт і різали Індиян, не питаючи, чи хто винен чи нї. Таким способом дійшло до того, що н. пр. на острові Гаїті, де було мало що не мілїон Индиян в ту пору, коли Ішпанцї перший станули на сїм острові, остало ся з них до того року, в котрім Колюмб помер (1506), ледви ще 60.000 душ.

На дармо старав ся тодїшний сьвященик на Кубі, а пізнїйший епіскоп, Вартоломей де Ляс Казас, показати ішпаньскому правительству, яку велику кривду роблять Індиянам ішпаньскі кольоністи, та як они над ними збиткують ся; его нїхто не слухав. Коли єму не удали ся всї его заходи, щоби бодай трохи зменшити недолю бідних Індиям, зґодив ся на проєкт, щоби замість індияньских невільників спроваджувати муринів з Африки, котрі сильнїйші і не так дуже брали собі неволю до серця як Індияни. Тим однакож не завів він торговлї африканьскими невільниками, бо та була вже давно перед тим.

Отгакий був початок ішпаньского панованя в кольонїях в Західній Індиї, а то пановане не дуже змінило ся і в пізнїйших часах. Індиян на островах Західної Індиї вигублено з часом зовсїм а на їх місце спроваджено муринів. Більша часть давних ішпаньских кольоній перейшла в чужі руки, переважно в анґлїйскі і француські, а в тих, що остали ся ішпаньскими і доси, вела ся давна господарка майже до нинїшного дня. Правительство ішпаньске уважало за свою найперша задачу, щоби н. пр. з Куби тягнути як найбільші зиски, а для самої кольонїї не робити нїчого. О управу землї правительство зовсїм не журило ся, так, що й до нинїшного дня ледви третина острова єсть управлена. Податки суть страшенні, бо жителї Куби мусять ще й доси давати десятину від своїх плодів. Невільництво було на Кубі ще до 1886 р., а невільник, що хотїв купити якийсь ґрунт або проміняти, мусїв платити ще т. зв. „алькабалю", т. є. 6 процент від чистого доходу з того ґрунту, а до того податку ще й додаток „алькабалїлю" або 6 процент від „алькабалї", значить ся податок від податку. Ті білі, що вже породили ся на Кубі, або т. зв. Креолї, не мали й не мають доси нїякого приступу до урядів, хоч що правда, право їм того не зборонює, але такий вже звичай на Кубі, що урядниками від найвисшого до найнисшого може бути лиш Ішпанець, зайшлий сьвіжо з материного краю. Се Креолїв найбільше боліло і то спонукувало їх до ворохобнї. Торговля не могла також розвинути ся, бо з одної сторони на торговлю з

повинен мати двоякі борони, тяжкі і легкі, зелїзні і деревляні. Борона не повинна сунути ся за конем лиш в простій лінїї, але йти в затоки, особливо тогди, коли розходить ся о розбиване груди. Борони треба добирати собі після свого ґрунту. До легкого пісковатого ґрунту вистане борони з деревляними зубцями; до тяжкого ґрунту треба вже мати борону з зелїзними зубцями. В добрій боронї повиннї зубцї бути так уставлені, щоби кождий сам про себе значив слїд в земли, робив нїби ровець, а не так, щоб один зубець ішов слїдом другого. Дальше повиннї зубцї бути так уставлені, щоби слїди від них в земли ішли близько один коло другого. Кілько зубців в боронї, тілько слїдів повинно лишати ся по нїх в земли. Коли борона не іде добре в землю, лиш бігає по верху, то она за легка і треба на ню поставити тяжкий камінь або й сам погонич повинен від часу до часу притолочити єї ногою або таки станути на ню. Кіньми лїпше волочити як волами задлятого, що они ідуть жвавійше. Поле буде тим лїпше заволочене, коли борона піде по нїм раз поздовж а другий раз впоперек. Дві або три борони, причіплені до одного дручка, до котрого запрягає ся конї, прискорюють роботу. Борони треба тогди причіпляти до дручка в той спосіб, що один ріг борони причіплює ся коротшим шнурком або ланьцухом за першу поперечку коло першої повздовжної з зубцями, а другий ріг в двоє так довгим шнуром або ланцухом, коло передпослїдної повздовжної. Борони сунуть ся тогди косо, одним рогом на перед і займають разом богато поля, а при тім і рух їх єсть свобіднїйший та лїпше розбивають груду.

— Про сїяне і саджене кукурузи. Кукуруза удає ся добре по всїх инших ростинах а навіть через кілька лїт і сама по собі. Она любить теплий ґрунт, заслонений від вітру, лиш не твердий глинистий, а найлїпше масний, пухкий, глинкуватий; на пісках удає ся також, коли они добре погноєні та мають досить вогкости. Найлїпше сїяти кукурузу по житї, пшеници або бараболях, коли поле під зиму погноєне і досить глубоко зоране; але остаточно можна поле з весни погноїти. Найлїпше сїяти і садити кукурузу тогди, коли вже не можна побоювати ся приморозків, отже як де в яких сторонах під конець цьвітня або з початком мая, тогди коли ґрунт має вже 8 до 10 степенїв тепла. Сїяти кукурузу рядками лїпше, але у нас сїють звичайно рукою, причім виходить більше насїня; за то має ся опісля хиба трохи зеленої пашї, бо так засїяну кукурузу треба проривати. При садженю кукурузи рядками робить ся рядки на 38 до 45 центиметрів один від другого (а навіть і на 60 центиметрів як кому потреба) насамперед поздовж а відтак впоперек, а де рівцї тих рядків перетинають ся, там садить ся 3 до 4 зерна і вкриває ся землею на 2 до 3 центиметри грубо: На насїнє треба брати зерно з самої середини шулька, бо оно там найдоріднїйше. Перед садженєм добре єсть намочити кукурузу, бо она тогди борше посходить. В 10 або 12 днїв по тім, коли кукуруза зійде, треба єї перший раз обсапати а коли трохи підросте, треба проривати лишаючи на однїй купцї дві що найкрасші кукурузки. По сїм слїдує друге сапане а відтак це підгортанє, іменно тогди, коли кукуруза єсть вже на 40 до 45 центиметрів висока. По сїм треба кукурузу проривати, значить ся, обривати всї бічні пагони, щоби тим сильнїйше розвивали ся шульки на головнім билї. Та молода вирвана кукуруза єсть дуже добра на пашу. У нас звичайно де сїють кукурузу, виривають аж тогди і ту, котра утлїйша або за густо стоїть, але як сказано через то марнує ся богато насїня.

— Як закладати теплі скринї або інспекти? Теплі скринї закладає ся на найтеплїйшім місци в городї до полудня, заслоненім від вітру. Висша сторона скринї повинна бути від півночи, низша від полудня. Звичайна величина вікон в такій скрини буває така: півтора метра довгі а на метер широкі; задна часть скринї (північна сторона) буває на дві дошки висока а передна лиш на дошку. Боки роблять ся в той спосіб, що на спідну дошку приходить друга косо перетята. Через то цїлий горішний беріг скринї єсть спадистий з гори на долину (від півночи до полудня) і на него кладуть ся вікна (рами з вправленими в них шибами. До малих скринь досить 2 або 3 вікна. На заложене такої скринї викопує ся яму на 40 до 60 центиметрів глубоко з рівними берегами. В так викопану яму накладає ся кіньского гною, котрий лежав вже 2 до 3 недїлї на купі, притолочує ся его добре, аж яма буде повна а відтак на яму кладе ся скриню, котрої задна часть єсть на 30 до 36 центиметрів а передна на 20 цент. висока. Тогди сипле ся на гній верству доброї компостової землї на 12 до 15 центим. грубу. Скриню зверха обкладає ся доокола аж до єї висоти верствою гною на 40 цент. широкою. Так зладжену скриню треба лишити на кілька днів в спокою, щоби гній і земля в нїй добре осїли ся, а відтак усипати нову верству на 4 центим. грубу мілко пересїяної компостової землї змішаної з пятою частию піску. Перед тим ще треба давнїйшу землю граблями зрушити і нову на нїй заскородити. Скриню накриває ся відтак вікнами і в нїй буде вже до 20 степенїв тепла; она готова вже до засїву. До теплих скринь треба ще соломянних мат, котрими вікна вкривають ся на ніч, або й в день в часї великої студени.

ТЕЛЕҐРАМИ.

Відень 20 цьвітня. Є. Вел. Цїсар виїхав вчера вечером до Монахова на срібне весїлє Архікн. Ґізелї. Дня 22-го с. м. вечером поїде Цїсар звідтам до Дрездна на торжество 70-лїтних уродин короля саского. Тут прилучать ся до цїсарскої світи мінїстер справ заграничних ґр. Ґолуховский і шеф секциї Мерей.

Відень 20 цьвітня. Є. Вел. Цїсар зложив вчера по полудни візиту наслїдникови даньского престола і его женї, а відтак приймав ревізиту наслїдника престола.

Атини 20 цьвітня. Дня 23 с. м. має розпочати ся вимарш турецкого войска з Тесалїї.

Вашінґтон 20 цьвітня. Мек Кінлї мав нинї рано підписати резольоциї і ультіматум.

Мадрид 20 цьвітня. На зборах парляментарних більшостий обох палат виголосив Саґаста бесїду, котру закінчив словами: Іспанія не дасть собі вирвати безкарно анї кусника землї та не позволить на то, щоби єї землями торговано.

заграницею наложений дуже великий податок, а з другої сторони торговля з матерним краєм уважає ся за побережну. З обави ворохобнї мусїла Іспанія заєдно держати на сїм острові велику армію, а на єї удержане як і на удержане множества всїляких урядників мусїли жителї острова платити великі податки.

Але найбільше допекла жителям на Кубі іспаньска бюрократия. Кождий чужинець — каже др. Шерцер — котрий лиш трохи уміє спостерігати, догляне зараз в перших днях на Кубі або на Порто-Ріко, який там дух віє. Найвеличавійшими будинками в Гаваннї або в Порто-Ріко то не церкви, шпиталї, фабрики та готелї, але кріпости, касарнї і кримінали. Перші фізіономії, з якими там чужинець стрітить ся, то причаєні лиця полїцийскі; перше знакомство робить він там з урядниками митовими і з полїциєю. Перший его клопіт і перші видатки — паспорт і карта призволеня на побут на острові і тяганина по урядах задля сповненя всїляких формальностий, як би лиш на то придуманих, щоби когось добре здерти. Іспаньскі урядники на Кубі славні з того, що беруть і уміють брати „кубани“ але їх не називають там „кубанярами“ лиш „чоколядниками“ (мабуть чи не від того, що як де в Европі хотять когось собі позискати, то честують его насамперед н. пр. циґаром „куба“ — від чого пішли слова „кубан“ і „кубаняр“ — так на Кубі просять насамперед на чарку чоколяди) та кажуть „дістав або взяв чоколяду“.

Горе тому, хто зачіпить собі іспаньску полїцию або запутає ся в кримінальний процес на Кубі. Як у всїх деспотичних краях так і на Кубі стоїть полїция понад законами, а іспаньскі суди — каже Шерцер — не так легко і скоро пустять того, хто їм раз попаде ся в руки. Оглядаючи кримінал зі всїма его келями, казнями, салями та коритарями мали ми нагоду ще лїпше о тім переконати ся. Сей найвеличавійший будинок в Гаваннї єсть не одною вязницею, але цїлим лябіринтом вязниць на всїляких поверхах. Іспаньский ключник, що отвирав нам всї ті сумні, понурі келї і водив по салях, де сотками блїдих людий, винних і невинних, убийників і злодіїв та людий, котрих арештовано підозріваючи їх о політичну аґітацию, сидїли в суміш, двигав в руцї тяжку вязанку великих ключів. Аж лячно ставало коли він забренїв дверми отвираючи їх або замикаючи. Наконець завів нас до одної, вже трохи з вигодами устроєної келї. Тут було зловіще помешкане для бідного грішника, котрому на три днї перед его страченєм давано вже яку таку вигоду. В однім кутї стояла тут постїль, заслонена чорною занавісою, а під стїною олтарик до молитви. На отвертім місци недалеко від кримїналу, над морем стояв шафот а на нїм ґаротта (машина до душеня засудженого на смерть; єму закладають на шию зелїзний каблук, котрий доти стягають шрубою, доки він аж его задушить). Арештанти в чорних плащах і чорних шапках на голові та з великими чорними хоругвами в руках ідуть попереду. За ними несуть отверту домовину, а зараз за нею, межи двома рядами іспаньских вояків поступає засуджений на смерть в білій одежи з шнуром привязаним до правої ноги, котрого другий конець держить в руцї помічник ката; з одного его боку іде сьвітский сьвященик, з другого монах і молять ся в голос. Так виходить він східцями на шафот і сїдає там на зелїзний столець, на котрім в горішній части єсть згаданий каблук зі шрубою. Кат привязує его до того стільця, закладає каблук на шию та пускає в рух цїлу ту машину. Трупа лишають звичайно через цїлий день на шафотї.

Оттаке можна побачити зараз при першім в'їздї до порту в Гаваннї. Такою смертию згинув вже й не один, що боров ся за свободу та права людскі і божі. Може нїгде так як на Кубі оправдує ся приповідка: „Як було з ранку, так буде й до останку“.

(Дальше буде).

За редакцию відповідає: **Адам Крехонецкий**

ІНСЕРАТИ.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.